

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังอยู่ในระยะของการเปลี่ยนแปลง โดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และจากอิทธิพลของสื่อสารมวลชน การขยายตัวด้านการศึกษา การรับเอาความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา โดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามามีบทบาท ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจของคนไทย โดยเฉพาะวัยรุ่น เพราะการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมิได้ค่อยเป็นค่อยไป จึงมีอิทธิพลต่อความคิด ทศนคติ รวมทั้งการแต่งกายและความประพฤติของแก๊งวัยรุ่น เป็นอันมาก ดังคำกล่าวของเสฐียรโกเศศ (2516: 107-108) ที่ว่า

ถ้าชาติใดไม่กระตือรือร้น เอาใจใส่ในวัฒนธรรมของชาติ และไม่รู้จักทำให้สภาพแห่งวัฒนธรรมของตนมีความเจริญงอกงาม ชาตินั้นก็จะต้องถึงความเสื่อม และสิ้นชาติไปในที่สุด และจะไม่มีบุคคลลักษณะแห่งชาติตนอีกต่อไป

รัฐบาลได้เล็งเห็นปัญหาในเรื่องนี้ จึงได้พิจารณากำหนดนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น เพื่อเป็นการทำนุบำรุง ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยอย่างมีเป้าหมาย และสอดคล้องกันทุกหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน รวมทั้งประชาชนชาวไทยทุกคนจะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังและพร้อมเพรียง เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องสร้างความมั่นคงให้แก่ชาติ เนื่องจากวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองเป็นสิ่งที่ดีแสดงให้เห็นถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ดังนั้นคณะรัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น โดยได้เน้นด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ดังนี้ (สำนักนายกรัฐมนตรี 2524: ประกาศ)

ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่น เพื่อ
ให้ประชาชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่า ยอมรับวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกัน
และกัน ก่อให้เกิดความผสมผสานทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การอยู่
ร่วมกันอย่างมีสันติสุขในชาติและมีความรักหวงแหนวัฒนธรรมไทยยิ่งขึ้น

โดยเหตุที่วัฒนธรรมต้องอาศัยการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดและสืบต่อ
วัฒนธรรมไว้ทุกรุ่นอายุคน ดังนั้นในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 จึงได้
ระบุไว้ในหมวด 1 ข้อที่ 9 ว่า "ให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ
ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ และในหมวด 6
ข้อ 50 ว่า "รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของ
ศิลปะวัฒนธรรม จริยธรรม ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม
รวมทั้งสถานที่ และวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์" (สำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาแห่งชาติ 2520: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ดังนั้นในการจัดการศึกษาทุกระดับก็ต้อง เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษา
แห่งชาติ และการอาชีวศึกษา ก็เป็นการจัดการศึกษาประเภทหนึ่งที่มุ่งด้านวิชาชีพเพื่อ
ผลิตคนในระดับต่าง ๆ กันตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม (ธัชนาภรณ์
เสนารักษ์ 2517: 1) กล่าวคือ จะต้องผลิตคนให้มีความสามารถในการประกอบ
อาชีพ มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ และจะต้องมีคุณภาพ กล่าวคือ มีคุณธรรม ระเบียบ
วินัย และมองเห็นคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม เป็นต้น หน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบ
ในการจัดการศึกษาค้นคว้าอาชีวศึกษาก็คือ กรมอาชีวศึกษา ซึ่งมีสถานศึกษาอยู่ในสังกัด
ทั้งสิ้น 189 แห่ง (กรมอาชีวศึกษา 2525: 166) และในปีหนึ่ง ๆ ได้ผลิตกำลังคน
ออกสู่ตลาดแรงงาน เป็นจำนวนไม่น้อย ดังนั้นนักศึกษาอาชีวศึกษาจึงเป็นแรงงานที่
สำคัญของชาติทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับนักศึกษาเหล่านี้กำลังอยู่ในวัยรุ่น
โดยธรรมชาติแล้ววัยนี้ เป็นวัยที่ต้องการแสดงออก รู้จักแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อ
มั่นในตนเอง กำลังแสวงหาเสรีภาพ ชอบการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหว อีกทั้ง
ประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไทยก็เป็นบุคคลในวัยดังกล่าว จึงมีบทบาทสำคัญในการ
เปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างยิ่ง กรมอาชีวศึกษาจึงมีนโยบายในการ
ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเลือกแนวทางแสดงออกได้ถูกต้อง

โดยส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับกิจกรรม ศิลปกรรม และกีฬา เป็นต้น (กรมอาชีวศึกษา 2525: 166) กิจกรรมที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่กรมอาชีวศึกษาจะละเลยเสียมิได้ก็คือ การส่งเสริมให้นักศึกษาอาชีวศึกษาได้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน อีกทั้งมองเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านต่อการดำเนินชีวิต เพราะการศึกษาถึงเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็น เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง ซึ่ง สีดา สอนศรี (2523: อัดสำเนา) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ว่า อารยธรรมของมนุษยชาติ ก่อกำเนิดขึ้นมาจากบุคคลในชั้นมูลฐาน แล้วขยายขอบเขตออกไปตามลำดับ โดยพื้นฐานต้องยอมรับว่าทั้งระดับ เอกชน ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ มีความสัมพันธ์กันประดุจลูกโซ่ และมีความสำคัญเท่าเทียมกันหมด ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีส่วนย่อย ดังนั้นวัฒนธรรมพื้นบ้านจึงมีบทบาทและความสำคัญในตัวของตัวเอง โดยสมบูรณ์ และประเพณีพื้นบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตของกลุ่มชนมากที่สุด เพราะคน เรารวมกัน เป็น กลุ่มชนได้ มีความรู้สึกว่าเป็นหมู่เดียวกัน เมื่อมีประเพณีร่วมกัน ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมีประเพณีพื้นบ้านแตกต่างกันไปตามสภาพดินฟ้าอากาศ การทำมาหากิน และเชื้อชาติ

การศึกษาเกี่ยวกับประเพณีพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ควรแก่การศึกษา เพราะประเพณีเป็นแบบแผน เท่ากับแม่พิมพ์ให้ผู้ที่อยู่ในหมู่ เป็นส่วนรวมได้ประพฤติลงรูปเดียวกัน เป็นประโยชน์ผูกพันให้คนในหมู่รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน แต่เนื่องจากเขตการศึกษา 11 นั้นครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ และชัยภูมิ สำหรับจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ ประชาชนใช้ภาษาไทย อีสาน (ภาษาลาว) ไทยโคราช เป็นภาษาพูด และได้รับวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน หรือที่เรียกว่า อีสานเหนือ ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ หรือที่เรียกว่า อีสานใต้ ประชาชนส่วนมากพูดภาษาพื้นเมืองที่เรียกว่า "ภาษาเขมรสูง" ซึ่งในจังหวัดสุรินทร์มีมากที่สุด ประมาณร้อยละ 70 - 80 ของประชากรทั้งหมด ในจังหวัดบุรีรัมย์และศรีสะเกษมีประชากรที่พูดภาษาเขมรสูงเป็นอันดับรองลงมา คือประมาณร้อยละ 60 - 70 จากการศึกษาที่มีภาษาพูดที่แตกต่างไปจากชาวอีสานโดยทั่วไป ชนบทรอบนิยมประเพณีและการละเล่นต่าง ๆ จึงมีความแตกต่างไปจากชาวไทยอีสานโดยทั่วไปด้วย (สงวน บุญคล้าย 2522: 88)

จากเหตุผลดังกล่าว การศึกษาความคิดเห็น เกี่ยวกับโอกาสในการรับรู้ และการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีพื้นบ้านของวัยรุ่น โดยเฉพาะนักศึกษาอาชีวศึกษาในพื้นที่นี้ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา เพราะนักศึกษาอาชีวศึกษาเป็นส่วนสำคัญของชาติในการพัฒนาประเทศทั้งด้าน เศรษฐกิจ และสังคม การที่จะให้นักศึกษามองเห็น ความสำคัญและประโยชน์ของประเพณีพื้นบ้านนั้น ผู้จัดการศึกษาควรจะต้องทราบดีว่าความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับประเพณีพื้นบ้าน ตลอดจนโอกาสในการรับรู้ และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาเสียก่อน เพื่อที่จะได้จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา และสอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติด้วย ซึ่งผู้วิจัย เลือคนักศึกษา เฉพาะนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 1 และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีที่ 2 เนื่องจากนักศึกษาทั้ง 2 ระดับ เป็นนักศึกษารุ่นแรก และปีสุดท้ายของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา โดยศึกษาเฉพาะสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 11 ทั้ง 11 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา วิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา วิทยาลัยเกษตรกรรมนครราชสีมา วิทยาลัยเทคนิคชัยภูมิ วิทยาลัยเกษตรกรรมชัยภูมิ วิทยาลัยเทคนิคบุรีรัมย์ วิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุรินทร์ วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ และวิทยาลัยเกษตรกรรมศรีสะเกษ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา เปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับโอกาสในการรับรู้ และการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีจากครอบครัว สถานศึกษา และท้องถิ่นของนักศึกษากลุ่มดังกล่าว โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปเป็นประโยชน์สำหรับกรมอาชีวศึกษา และสถานศึกษาในสังกัดได้นำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศ และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา อีกทั้งเพื่อเป็นข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนทำนุบำรุง ส่งเสริมประเพณีพื้นบ้านให้เป็นที่แพร่หลายในหมู่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะวัยรุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโอกาสในการรับรู้เกี่ยวกับประเพณีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของนักศึกษาอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 11
2. เพื่อศึกษาโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของนักศึกษาอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 11
3. เพื่อเปรียบเทียบโอกาสในการรับรู้ และการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของนักศึกษาอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 11 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาและเปรียบเทียบโอกาสในการรับรู้ และการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากครอบครัว สถานศึกษาและท้องถิ่นของนักศึกษาอาชีวศึกษาของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 11
2. ศึกษาเฉพาะนักศึกษาอาชีวศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 1 (หลักสูตร 3 ปี) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2528
3. ประเพณีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่
  - 3.1 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและบุคคล ได้แก่ ตัดผมไฟ โขนจุก กินทอง งัน เอือนตี ทำบุญต้ออายุ และการตั้งศาลพระภูมิ
  - 3.2 ประเพณีเกี่ยวกับสังคม ได้แก่ บุญช่าอะ บุญสงกรานต์ บุญคุ้มข้าวใหญ่ การผูกเสี่ยว ลอยกระทง การแข่งเรือ สู้ขวัญ และ สรงน้ำพระรัตนาวุธใหญ่
  - 3.3 ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ได้แก่ บุญคูณลาน บุญข้าวจี บุญบังไฟ บุญข้าวสาก การขอฝน และการลงแขก

3.4 ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญเวส
บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญข้าวประดับดิน การบวช
บุญวิสาขบูชา พิธีโศกนา และบุญกระยาสาธ

3.5 ประเพณีเกี่ยวกับการแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่
เพลงโคราช หมอลำ เซิ้ง กันตรึม เรือมอันเร กโนบดิงค็อง เรือมตรท
เรือมาโย เจริง และมโหรี

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ
ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาอาชีวศึกษาของ
สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาใน เขตการศึกษา 11 ทั้ง 11 แห่ง ซึ่งกำลังศึกษา
อยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
ปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2528

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Multi - Stage
Sampling รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 370 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม เป็น เครื่องมือในการวิจัย
แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 โอกาสในการรับรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี
พื้นบ้าน

3. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยให้นำแบบสอบถามไปส่งให้กลุ่มตัวอย่าง และรับคืน
ด้วยตนเองทั้ง 11 แห่ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

สถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 11 หมายถึง วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา วิทยาลัยเทคนิคชัยภูมิ วิทยาลัยเทคนิคบุรีรัมย์ วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์ วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ วิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุรินทร์ วิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ วิทยาลัยเกษตรกรรมนครราชสีมา วิทยาลัยเกษตรกรรมชัยภูมิ และวิทยาลัยเกษตรกรรมศรีสะเกษ

ประเพณีพื้นบ้าน หมายถึง ประเพณีที่ประชาชนในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ สุรินทร์ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และ ศรีสะเกษ ได้ยึดถือปฏิบัติ สืบทอดกันมาจน เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภท (ประเพณี รักพงษ์ อัดสำเนา: 51) คือ

ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและบุคคล

ประเพณีเกี่ยวกับสังคม

ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ

ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา

ประเพณีเกี่ยวกับการแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน

โอกาสในการรับรู้ หมายถึง ช่องทางที่นักศึกษาได้ฟังคำบอกเล่า ได้อ่านจากเอกสารและได้พบเห็น กิจกรรมประเพณีพื้นบ้านจากครอบครัว สถานศึกษา และท้องถิ่น

โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง ช่องทางที่นักศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีพื้นบ้าน

นักศึกษาระดับมัธยมศึกษา . หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (หลักสูตร 3 ปี) ชั้นปีที่ 1 และระดับประกาศนียบัตรวิชา
ชีดชั้นสูง ชั้นปีที่ 2 ของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาใน เขตการศึกษา 11 ทั้ง
11 แห่ง

ภูมิภาค หมายถึง จังหวัดใน เขตการศึกษา 11 ที่นักศึกษาอาศัยอยู่
ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามภาษาถิ่นที่ใช้ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และชัยภูมิ ซึ่งประชาชนส่วน
ใหญ่พูดภาษาไทยอีสาน (ลาว) และภาษาไทยโคราช

กลุ่มที่ 2 คือ พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ซึ่งประชาชน
ส่วนใหญ่พูดภาษาเขมร และภาษาไทยอีสาน (ลาว)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบความคิดเห็น ของนักศึกษาใน เขตการศึกษา 11 เกี่ยวกับ
โอกาสในการรับรู้ และการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จากครอบครัว สถานศึกษา และท้องถิ่น เพื่อเป็นประโยชน์แก่กรมอาชีวศึกษาและ
สถานศึกษาในสังกัดในการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอน ตลอดจน
การสร้างบรรยากาศ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ

2. เพื่อ เป็นข้อ เสนอแนะสำหรับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนทำนุบำรุง ส่งเสริมประเพณีพื้นบ้านภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นที่นิยมแพร่หลายในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะวัยรุ่นต่อไป